

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Философски факултет
Катедра „Политология“
Направление: 3.3 Политически науки

РЕЦЕНЗИЯ НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ НА ТЕМА:

**Радикализация и дерадикализация на чуждестранните бойци от
Ислямска държава (2013 – 2019г.)**

Докторант: Дора Ярославова Стойнова
Научен ръководител: проф. дпн. Татяна Дронзина
Рецензент: Доц. Д-р Момчил Баджаков

1. Актуалност и значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Настоящата докторска дисертация на Дора Стойнова е без съмнение актуална и значима. Това според дисертантката се дължи на „множеството случаи на атентати в различни европейски държави за изследвания период. Като държава членка на ЕС, България е длъжна да реагира както политически, така и в разработването на различни научни изследвания и анализи, които да излизат с готови предложения за постигането на по-висока ефективност в борбата с тероризма и организираните престъпни мрежи“.

Но актуалността и значимостта на темата не се определя само от нарастващия брой терористични атентати на териториите, на които терористичните организации основно действат, но и на територията на редица европейски държави, вкл. и в България. Бойците, които стават терористи, биват набирани от ислямски и неислямски държави, изграждат се мрежи за комуникация и рекрутиране, разширяват се възможностите за действие на крайните ислямисти чрез радикализация на все по-широки слоеве от населението.

Фокусът на дисертационния труд е процесът по радикализация и дерадикализация. Дисертантката анализира най-често срещаните и масово използвани в академичните и нормативни текстове определения. Изяснява се

обхвата на всяко едно от тях, неговите граници, същност и основни характеристики. Това включва анализ на основните понятия „радикализация“ и „дерадикализация“ в тяхната бинарност, с всички произтичащи от този факт особености и специфики.

Темата на дисертацията има и практико-приложен аспект. Тя е особено значима и с оглед членството на България в НАТО и ЕС по отношение най-вече на националната сигурност.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Основният изследователски въпрос, който дисертантката поставя е кои са основните фактори, които определят процеса на дерадикализация и по какъв начин те биха могли да бъдат надлежно класифицирани и систематизирани с цел по-нататъшното им изследване. За да отговори на този въпрос тя разглежда процеса на дерадикализация в тясна взаимовръзка с радикализацията. Нейна основна хипотеза е, че двата процеса се намират в постоянна зависимост помежду си и че вторият е невъзможно да протече, ако не се наблюдава първият. Изтъква се и хипотезата, че за да се постигне достатъчна степен на ефективност при процеса на дерадикализация е необходимо този процес да бъде разгледан в своите етапи.

Авторката разширява терминологията, като акцентира върху необходимостта от разглеждане на конкретни стъпки, които да бъдат научно обособени като такива, въз основа на предварително зададени критерии и характеристики. Разработването на подобен теоретичен инструментариум спомага за по-нататъшното разработване на конкретни планове, мерки и стратегии в борбата с тероризма и това би улеснило в значителна степен процеса на дерадикализация.

Настоящото изследване застъпва тезата, че разграничаването на етапите в процеса би спомага за по-ранната диагностика на явлението и по този начин се създават необходимите условия за намеса и противодействие в по-ранните му етапи. По този начин може да се избегне достигането до крайни форми на радикализация, включващи определените поведенчески модели. Това би спомогнало да се избегне употребата на така наречените по-„твърди“ мерки.

Авторката доказва, опирайки се на изследователски и документални материали, че „към момента не е доказано съществуването на единен профил

на рекрутираните бойци в Ислямска държава“. Това означава, че подходът към изследваните процеси на радикализация и дерадикализация не може да бъде единен, но според дисертантката той следва да е холистичен.

В този смисъл тя поставя хипотезата, че създаването на такъв общ профил би могло да бъде възможно само субективно, т.е. от гледна точка на вече радикализираните се лица. Според нея би могъл да бъде създаден научен конструкт, включващ определен краен брой характеристики, които изграждат образа на „желания“ чуждестранен боец от страна на Ислямска държава. По този начин се цели чрез последваща деконструкция да се достигне до лицата, най-уязвими на този процес. Изготвянето на профила е основа и следва да представлява част от по-нататъшното изграждане на инструментариум за точна диагностика на етапите и формите на радикализация.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Авторката познава съвременното състояние на проблема и използва по адекватен начин наличната литература.

Структурата на докторската дисертация е логично построена: В първа глава се разглежда основният понятиен апарат, с който ще се работи, следва втора глава с моделите на радикализация в научната литература. За изграждане на общия профил на радикализирания като научен принос според авторката е изграждането на т.нар. „Колело на радикализацията“, което символизира затворения кръг, цикличния характер, кръговрата в процеса на радикализация. Следва изследване на процеса на дерадикализация, анализ на формирането и развитието на Ислямска държава като приемник на ислямизираните бойци като накрая се анализира техния профил. Накрая трудът приключва с емпирично изследване на случаи на радикализация в България.

4. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

За да изпълни поставените цели и задачи, дисертацията използва качествени методи – дълбочинно интервю, етнографско изследване и вторичен емпирично-изследователски анализ на вече проведени интервюта и други

документи. Въз основа на тези методи се извеждат основните фактори, които влияят на процеса на радикализация и дерадикализация, което прави възможна съпоставката на всеки един от тях към отделните етапи от процеса на радикализация. Вторичен анализ следва по-задълбочено да се направи върху някои нормативни документи. Основен интерес за настоящата разработка представляват изготвените от Министерски съвет на Република България стратегии по сигурността и в частност Стратегията за противодействие и борба с тероризма, защото изследването е насочено към предложение за изготвяне на нови по-подробни мерки, въз основа на доказване на тезата за поетапност на развитието на процеса на радикализация, като то се извършва в контекста на вече съществуваща правно-нормативна среда.

На мене лично ми направи силно впечатление използването на метода на моделирането, при който адекватно се описват етапите на радикализация и съответно ми се иска по-широко той да бъде приложен и при процеса на дерадикализация. Впечатлява и научно-приложната интерпретация, което съответства на поставената изследователска задача.

5. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Дисертантката коректно цитира общо 129 литературни източници и 15 нормативни документи. Това е в съответствие с изискванията и напълно достатъчно с оглед поставената теоретична задача.

6. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Така описаната по-горе избраната методология и методика на изследването напълно съответства на поставената цел и задачи на дисертационния труд. Налице е собствен принос при събирането и анализирането и обобщаването на емпиричните данни.

7. Описание на приносите:

Естеството и оценката на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд са неоспорими.

1. Дисертацията предлага собствен модел на описание на процеса на радикализация. Той представлява абстрактна и обобщена схема на етапите от процеса на радикализация. Разграничаването и обособяването на тези конкретни етапи стои върху основата на научно-обоснована хипотеза.

2. Моделът позволява практическа оценка до каква степен дадено лице е радикализирано, на какъв етап от процеса на радикализация се намира, а това спомага за постигането на по-висока степен на конкретика при предприемането на мерки за дерадикализация, което е и основна задача, пред която е изправена и националната ни сигурност.

3. Изследването анализира връзката на радикализацията с развитието на Ислямска държава в контекста на конкретен исторически период и сравнение с други терористични организации, като анализира какво е общото между тях и какво е новото във феномена Ислямска държава.

8. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Публикациите по дисертационния труд са напълно достатъчни като брой. Характерът на изданията, в които те са публикувани не предизвиква съмнение за тяхната достоверност. Публикациите и публичните медийни участия също са достатъчно представителни и задоволителни.

9. Мнения, препоръки и бележки.

Мнението ми е, че дисертационният труд следва да бъде преработен, допълнен и публикуван като научна монография. Следва да се избягват забелязани печатни и правописни грешки, особено в автореферата.

Като заключение:

Дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способност за самостоятелни научни изследвания.

Дисертационният труд да съдържа валидни теоретични обобщения. Описаните приноси са съответни реални приноси. Предложените решения

имат научно приложни аспекти, които могат да се използват в практиката. Степента на лично участие на дисертанта в приносите не буди съмнение. В автореферата коректно са описани основните положения и приносите на дисертационния труд.

Постигнатите от Дора Стойнова научни резултати в дисертационния труд ми дават основание да заявя, че давам положителна оценка и предлагам тя да придобие образователната и научна степен “Доктор” в област на висше образование - 3. „Социални, стопански и правни науки“, по професионално направление: 3.3. Политически науки; научна специалност: Политически науки

Дата 22.04.2024 г.

Подпис: .....